
П'ЯТАКОВА Г.П.,
кандидат філологічних наук,
доцент, викладач кафедри
загальної та соціальної педагогіки

П'ЯТАКОВА Н.П.,
магістрант факультету
іноземних мов,
Львівський національний
університет
імені Івана Франка,
м. Львів

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАГІСТРІВ ФІЛОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ОСНОВНА МОВА (ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ)»

Розглянуто особливості підготовки магістрів філології в умовах компетентнісно зорієнтованої освіти. Проаналізовано програму дисципліни «Основна мова (лінгвопрагматичний аспект)», яку викладають магістрам на факультеті іноземних мов у Львівському університеті імені Івана Франка. Виділено професійні компетенції магістрів філології в процесі підготовки.

Ключеві слова: компетенції, компетентнісно зорієнтована освіта, магістр філології, дисципліни мовознавчого циклу.

Рассмотрены особенности подготовки магистров филологии в условиях компетентностно ориентированного образования. Сделан анализ программы дисциплины «Основной язык (лингвопрагматический аспект)», которую преподают магистрам на факультете иностранных языков во Львовском университете имени Ивана Франко. Выделены профессиональные компетенции магистров филологии в процессе подготовки.

Ключевые слова: компетенции, компетентностно ориентированное образование, магистр филологии, дисциплины языковедческого цикла.

The peculiarities of preparing the Masters of Philology are investigated due to competence-based education. The program of the main discipline (lingual-grammatical aspect) is analyzed, that is studied by Masters of Arts in the faculty of foreign languages in Lviv national university of Ivan Franko. The professional competences of the Philology Masters are mentioned as well in the process of studying.

Key words: *the competence, competence-based education, the Master of Philology, disciplines of linguistics cycle.*

Визначення актуальності проблеми. Професія філолога багатогранна за своєю суттю. Професійні, соціальні, творчі, особистісні функції, які повинен виконувати філолог, дозволяють виділити об'ємне професійне поле. Філолог – це спеціаліст у галузі філології: літератури, літературознавства, лінгвістики; педагог-вихователь, викладач філологічних дисциплін, вчений-дослідник, методист-наставник, культурознавець, знавець іноземної мови, білінгвіст-перекладач. Від такого фахівця вимагають як широкого наукового світогляду, так і глибоких спеціальних знань, вмінь у галузі конкретної дисципліни та сфери діяльності. Ці вимоги можна досягнути завдяки неперервній освіті та самоосвіті.

Підготовка магістрів філології в Україні відбувається в умовах перебудови змісту освіти, удосконалення програм, підготовки нових курсів та спецкурсів, які б відповідали рівню кваліфікації випускника, сприяли би формуванню головних професійних компетенцій. Оскільки зміст вищої освіти – це система знань, умінь та навичок у вигляді компетенцій, що обумовлена цілями та потребами, перспективами розвитку нашого суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва, вищу освіту потрібно розглядати як результат підготовки магістра за конкретним напрямом.

У професійній підготовці філолога важливе значення має фундаментальна підготовка, яка охоплює

формування загальнопрофесійної компетенції у взаємозв'язку з гуманітарною, екологічною, правовою, економіко-управлінською освітою. Все це повинно забезпечити високу гнучкість та адаптованість філолога в межах своєї і суміжних професій (філолог-менеджер, філолог-спеціаліст зі зв'язків з громадськістю та ін.). Тому підготовка магістрів у вищих закладах України сьогодні відбувається в умовах компетентнісного підходу. Такий підхід сприяє озброєнню студентів сучасними знаннями, а також підвищує рівень професійних компетенцій, які мають пронизувати зміст навчання, навчальні програми, всі навчальні дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з компетенції та компетентності (Н. Хомський, Р. Уайт, Дж. Равен, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Куніцина, Л. Берестова, В. Байденко, А. Хуторський, Н. Гришанова та ін.) свідчить про виділення особливостей та етапів формування компетенцій, СВЕ-підходу (competence-based education) в освіті. Достатньо розроблені й теоретичні аспекти дослідження професіоналізму (Г. Борисова, Е. Зеєр, А. Маркова, О. Новиков) та моделювання професійної діяльності (О. Бобієнко, І. Зімняя, Е. Смірнова, О. Кірсанов, О. Кочнев, Н. Кузьміна, Н. Тализіна та ін.). Важливе значення має і ґрунтовне дослідження сучасних концепцій суб'єкт-суб'єктної взаємодії: індивідуалізації, особистісно зорієнтованого підходу в освіті, контекстного, продуктивного навчання (О. Асмолов,

Р. Бернс, К. Вазіна, О. Вербицький, І. Зімня, В. Ільїн, О. Кірсанов, Г. Ландрет, М. Махмутов, Л. Мітіна, Ю. Турчанінова, Г. Цукерман та ін.).

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз навчальної програми дисциплін «Основна мова (лінгвопрагматичний аспект)», яку вивчають магістри філології у Львівському університеті імені Івана Франка, та виділення загальнокультурних та професійних компетенцій у випускників.

Виклад основного матеріалу. Компетентісно зорієнтована освіта є реалізованою у педагогічній практиці компетентісною моделлю освіти. Це проект системи цілепокладання, планування, організації й оцінювання, в якому головним освітнім результатом є спеціальні професійні й ключеві компетенції випускників [1]. Освіта, орієнтована на компетенції, сформувалася ще у 70-ті роки в Америці і має назву CBE – competence-based education [5].

“Компетенцією”, на нашу думку, є сукупність головних теоретичних знань, практичних навичок, умінь, здібностей й рис особистості, які свідчать про її готовність до виконання визначеної діяльності [3;4]. Професійну компетенцію можна визначити як готовність особистості мобілізувати персональні ресурси (організовані у систему знання, уміння, здібності та риси особистості), необхідні для ефективного розв’язання професійних завдань у типових та нестандартних ситуаціях [1]. Треба брати до уваги, що професійна компетенція повинна охоплювати ціннісне ставлення особистості до цих ситуацій.

У вищих навчальних закладах України магістранти філології навчаються 1 рік. На факультеті іноземних мов Львівського національного університету всі лінгвістичні дисципліни, які слухають студенти, викладаються в аспектах. Магістранти за спеціальністю “Англійська філологія” слухають курс “Основна мова (лінгвопрагматичний аспект)” (90 год практичних, 162 год самостійної роботи студента, 7 кредитів). Навчання

магістрантів в межах різних лінгвокомунікативних аспектів організовано за тематичними блоками, які визначають загальні напрями роботи, що пов’язані з соціокультурною та професійною проблематикою. Серед завдань курсу головними є робота над темами та різножанровими видами текстів, яка передбачає подальше вдосконалення лексичних та граматичних навичок студентів, розширення їхнього активного та потенційного словникового запасу, розвиток інтерпретативних вмінь та навичок творчого опрацювання різножанрових літературних та медійних джерел. Це досягається як під час аналізу текстового матеріалу, так і в ситуативних контекстах, у різних видах мовленнєвої діяльності.

Метою курсу є подальше вдосконалення набутих студентами знань з теорії та практики мови, розвиток їхніх творчих здібностей, розширення різнорівневої мовленнєвої компетенції майбутніх філологів.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен у своїй усній та письмовій комунікації використовувати близько 5 тисяч слів. Особливої уваги заслуговує знання та оволодіння:

- Словотвірним потенціалом сучасної англійської мови та його продуктивними типами
- Ідіоматичним характером висловлювань та іншими усталеними словосполученнями
- Фразовими дієсловами
- Усними та письмовими скороченнями
- Порівняннями лексикалізованого типу
- Запозиченими словами та висловами, що вживаються у сучасній мові
- Лексичними елементами розмовного та ділового стилів
- Деякими найпоширенішими реаліями, що вживаються у мові.

Це дає змогу випускникам виявити вміння розуміти різноманітні тексти (для письмового та усного сприйняття

тя) великого обсягу та розкривати імпліцитну інформацію, що міститься в них; висловлюватись вільно і спонтанно, не відчуваючи браку мовних засобів для вираження думки; ефективно та гнучко використовувати англійську мову у різноманітних ситуаціях соціального, навчально-аналітичного та професійного спілкування; ефективно висловлюватись письмово на професійні та загальні теми у таких типах текстів: персональні та ділові листи, академічні твори, статті, резюме та коментарі, наукові дослідження тощо; розуміти та комунікативно реагувати на загальну, конкретну та приховану інформацію у таких типах текстів: лекції, дискусії, дебати, програми радіо та телебачення, академічні та професійні презентації.

Програма дисципліни складається з 3 змістових модулів, кожен з яких уміщує п'ять тем. Темі першого модулю «Науковий та діловий стилі сучасної англійської мови» присвячені описам людей, предметів, реалій дійсності (місць, фестивалів, церемоній, святкувань тощо); написанням інструкцій; ознайомленню з типами розповіді/ викладу подій, типами дискурсу; написанню оповідання; визначенню особливостей дискурсивних есе, есе-міркувань, есе-аргументацій; написанню листа, листа-скарги, листа-рекомендації, оформленню ділового листування; ознайомленню з доповідями, звітом/ звітом-оцінкою; написанню рецензій, повідомлень.

Другий модуль «Дискурсивний аналіз тексту» дає змогу магістрантам закріпити літературознавчі компетенції, у процесі аналізу конкретних літературних творів ознайомитися зі структурними компонентами оповідання (*A. Carter 'Werewolf'*); послідовністю епізодів в оповіданні (*D. Lessing 'Flight'*); типами оповіді (*N. Gordimer 'Is there nowhere else where we can meet?'*); символізмом та метафоричністю (*K. Chopin 'The story of an hour'*); простором та часом в оповіданні (*S. Beckett*

'One evening').

Третій модуль «Мова засобів масової інформації (розуміння та переклад)» ознайомлює магістрантів з парадигмою англо-американських масмедійних видань та їх характеристиками; суспільно-культурними реаліями у публіцистиці Білла Брайсона (на матеріалі путівникового есе "Notes from a Small Island"); процесом становлення особистості в умовах ринкової конкуренції, інформаційних технологій та економічних криз (на матеріалі промови Стівена Джобса перед випускниками Стенфордського університету 2006 року); роботою видатних кореспондентів телеканалів новин CNN та BBC World та їх внеском у розв'язання світових проблем; проблемами сучасної освіти у світовому контексті (на матеріалі промови Кена Робінсона "Schools Kill Creativity").

Темі четвертого модулю «Розвиток спонтанного мовлення на соціально-професійну тематику (рівень С2.2)» дають змогу ознайомитися із соціальними поглядами та культурними звичаями у сфері людських взаємин, поняттями дружби та взаємодопомоги (на матеріалі есе Дж. Вьорст); стилями висловлювання у різних мовленнєвих контекстах: від політичної коректності у розмовному дискурсі до норм наукового спілкування (на матеріалі статей Робін Лаккофф та В.Ф. Томпсона); з проблемами соціально-психологічної адаптації людей із різними фізичними або психічними обмеженнями (на матеріалі статті С.І. Хайакави); з психологією особистості: індивідуальність та суспільство; амбіції: аргументи «за» та «проти» (на матеріалі есе А.Карнегі та Дж. Епштейна); з проблемами фахового навчання, професіоналізмом та творчою майстерністю; плюсами та мінусами «роботоголізму» (на матеріалі текстів базового підручника та статті А.Каландра).

У процесі вивчення зазначеної дисципліни студенти читають запро-

поновані літературні джерела та готують усну доповідь та/або письмовий твір у вигляді літературознавчого та/або лінгвістичного аналізу тексту. Зрозуміло, що завдання такого курсу вимагають від викладачів впровадження на практичних заняттях інтерактивних методик. Інтерактивна модель навчання уміщує передусім взаємодію тих, хто задіяний у навчально-виховному процесі, а також передбачає обов'язкову спільну діяльність студентів, оскільки саме через інтеракцію ("interaction" – з англ., де "inter" – взаємний і "action" – діяти): студент-студент, студент-викладач і відбувається процес взаємонавчання: передавання знань, формування вмінь і навичок. Інтерактивна технологія навчання застосовує такі форми міжособистісної взаємодії як робота у малих групах, кооперативне учіння [2,с.11], "снігова куля" [2,с.12]. Інтерактивні методики призначені розвивати у магістрантів навички дискутувати, застосовуючи "непідготовлену лексику", працювати в групах та парах, вести діалог. Викладачі застосовують "кейс-метод", "мозкову атаку", "синектику", "портфоліо" та ін.[2]. Тільки у взаємодії один з одним, у співпраці можна досягти мети викладання іноземної мови в аспектах.

Вимоги до самостійної роботи магістрів передбачають, що впродовж семестру студенти повинні написати твори/ есе/ письмові завдання на запропоновані теми (в межах загальних тем змістових модулів) та підготувати проект - переклад виступу/промови на форумі TED.

Аналіз програми мовознавчого циклу «Основна мова (лінгвопрагматичний аспект)», яку вивчають магістри філології за спеціальністю "Англійська філологія" у Львівському університеті імені Івана Франка, дає змогу стверджувати про формування у магістрів таких професійних компетенцій:

- Здатність ефективно висловлюватися основною мовою пись-

- мово на професійні та загальні теми, володіти навичками ділової кореспонденції, написання есе, рецензій, резюме, біографій тощо
- Здатність розуміти англійські тексти великого обсягу та вміння розкривати імпліцитну інформацію, що міститься в них
- Володіння вміннями розуміти й узагальнювати інформацію, сприйняту на слух на англійській мові
- Володіння вміннями перекладати з іноземної мови на рідну тексти фахової тематики
- Здатність вільно та спонтанно висловлюватися на задану тематику з використанням різноманітних мовних засобів, ефективно та гнучко володіти англійською мовою у типових ситуаціях соціального, навчально-аналітичного та професійного спілкування, відповідно до загальноєвропейського рівня С2.2
- Володіння вміннями користуватись усним мовленням у межах суспільно – політичної та фахової тематики.

Висновки.

Проаналізована програма мовознавчого циклу дає змогу стверджувати, що у магістрів у процесі навчання можуть бути сформовані професійні компетенції, оскільки у програмах чітко виділені знання, уміння та навички, якими буде володіти магістр за умови виконання всіх вимог до вивчення конкретної дисципліни. Отже, у процесі формування професійної компетенції та особистості філолога на етапі підготовки у вищій школі потрібно посилити розвиток таких якостей та здібностей, які потрібні майбутньому фахівцеві для просування у своїй професії до творчих соціально значущих цілей. Магістр-філолог повинен формувати свої професійні компетенції та розвиватися як особистість в умовах гнучкої системи навчання, яка здатна брати до уваги інтереси студента, його інтелектуальні та психофізичні можливості, розви-

ток самостійності й відповідальності за якість освіти, яку він здобуває.

Для викладача важливим є створення умов для формування та визначення рівня сформованості зазначених компетенцій. Тому вважаємо, що реалізація компетентнісного підходу повинна передбачати широке

використання у навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять: діалоги та дискусії у режимі лекцій і семінарів, інтерактивні лекції, введення ділових та рольових ігор, групових дискусій, тренінгів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бобиенко О. М. *Ключевые компетенции личности как образовательный результат системы профессионального образования: Автореф. канд. пед. наук: спец.13.00.08 – Казань, 2005. – 20 с.*
2. П'ятакова Г. *Технологія інтерактивного навчання у вищій школі. Навчально-методичний посібник для студентів вищої школи.* – Львів, 2008.
3. П'ятакова Г. П. *Формування комунікативних компетенцій у магістра-філолога засобами інтерактивної технології навчання // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Додаток 3. – 2008. – Т. V(12), – С.513 – 517.*
4. П'ятакова Г. П. *Формування професійної компетенції магістра-філолога в умовах освітніх змін // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. педагог. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С.151 – 160.*
5. Isaeva T. E. *To the Nature of Pedagogical Culture: Competence – Based Approach to its Structure // Преподаватель высшей школы в XXI веке: Тр. Междунар. науч.- практ. конф. – 2003. – С. 123-127.*